

Menneisyys ruotsinsuomalaisten muuttokertomuksissa

Vuosituhanen taittuessa 2000-luvuksi Ruotsin yhdeksän miljoonan hengen väestöstä suomalaistaustaisia oli noin puoli miljoonaa. Heistä puolet oli syntynyt Suomessa. Näistä 250 000 suomalaistaustaisesta viidenneksen arvellaan olevan alun perin suomenruotsalaisia, siis äidinkieleltään ruotsinkielisiä. Toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin lähdettiin varsinkin ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta. Melkein puolet muuttaneista oli lähtöisin Vaasan läänistä. Ruotsiin muuton huippuvuonna 1969-1970 ilmiö kosketti etenkin Pohjois-Suomea. Maantieteilijä Eric De Geerin laskelmien mukaan noin seitsemän prosenttia Lapin läänin asukkaista hakeutui tällöin töihin Ruotsiin. Määrällisesti muuttajia oli eniten suurista kaupungeista: Helsingistä, Turusta ja Tampereelta muutti vuosien 1969-1970 aikana yli 20 000 ihmistä Ruotsiin. Yhteensä muuttajia oli vuosien 1969-1970 aikana noin 40 000. (Häggström & Borggård & Rosengren 1990, 68-72.)

Yksi Ruotsin suomalaisimmista paikkakunnista on Surahammar Mälارينlaaksossa. Yksi Suraharnmarin suomalaisyhteisöistä, 2000 asukkaan Virsbo oli 1970-luvun alussa ruotsalais-

ten etnologien tutkimuskohteena. Nordiska museetin tutkijat haastattelivat siellä kymmeniä suomalaisia siirtolaisia. Haastattelujen lisäksi tutkijat havainnoivat ja valokuvasivat virsbolaisten arkea eri paikoissa. Aineistosta on julkaistu useita tutkimusraportteja.¹

Virsbossa vuonna 1974 tehdyissä haastatteluissa etsittiin erityistä suomalaista elämäntapaa. Haastattelijat kokivat suomalaisuuden ikään kuin ominaisuutena eivätkä prosessina, kuten nykyisin ajatellaan (ks. esim. Eriksen 2004; Pripp 2001). Siitä huolimatta aineisto on arvokas lähde tarkasteltaessa ruotsinsuomalaisten elämää. Haastattelijoiden kysymykset koskettelivat monia erilaisia teemoja. Haastatelussa esitettyjen kysymysten kaari alkoi lapsuudenkotiin ja muuttopäätökseen liittyvistä aiheista ja päättyi tulevaisuudensuunnitelmiin ja jopa siihen, minne haastateltava halusi tulla haudatuksi. Kysymyksissä kartoitettiin siis sekä mennyttä että tulevaa. Pääpaino oli kuitenkin haastatteluhetkessä, vuodessa 1974. Haastattelut eivät ole soljuneet kovinkaan vapaasti, sillä kaikilta haastateltavilta pyrittiin kysymään samat asiat vertailukelpoisen tiedon



Virsbons Suomi-seuran järjestämä äitienpäiväjuhla Folkets Husissa 12.5.1974. - Leajoskitt. Nordiska museets arkiv.

saamiseksi (ks. Miller 2000, 11). Haastatteluja ei nauhoitettu, ja litteraatiot perustuvat käsivaraisiin muistiinpanoihin. Näistä syistä aineisto on niukkaa.

Vuonna 2003 Tukholman yliopiston etnologian opiskelijat palasivat vanhoille lähteille ja tekivät uusia kenttätöitä Virsbossa. Tästä aineistosta on valmistunut useita opinnäytteitä.² Itsekin olen aineiston innoittamana käynyt tutustumassa Virsbohon kahteen otteeseen,

kesällä 2005 ja 2006. Näillä käynneillä Virsbons fyysinen miljöö tuli minulle tutuksi ja opin tunnistamaan paikkoja valokuvista ja haastattelulitteraatioista, mutta ihmisiin en yrittänytkään tutustua. Västeråsissa tekemissäni haastatteluissa olen tutustunut myös Virsbossa asuneisiin suomalaisiin.³

Seuraavassa analysoin 17 haastattelua, jotka Nordiska museetin tutkija Birger Grape teki Virsbossa touko-marraskuussa 1974. Ai-

kuiset haastateltavat olivat syntyneet vuosina 1920-1951 ja heistä kahdeksan oli miehiä ja seitsemän naisia. Useimpia haastateltiin paris-kuntana. Kahdessa haastattelussa oli mukana myös perheen lapsi. Heistä toinen oli syntynyt vuonna 1955 ja toinen vuonna 1960. Haastateltavat olivat muuttaneet Ruotsiin joko vuosina 1959-1963 tai vuosina 1970-1972. Kaikki miehet tekivät ruumiillista työtä nimikkeillä *ställare*, *svetsare*, *verkstads arbetare*, *smidesarbetare*, *plastarbetare* tai *rörverksarbetare*. Kaksi naista ilmoitti ammatikseen kotirouva ja loput viisi olivat ruumiillisessa työssä nimikkeillä *automatskötare*, *svarvare*, *rörarbetare*, *städerska* tai *truckfbrare*. Lapset olivat koululaisia. Koti haastateltavilla oli Bruksvägenillä, Svetsarvägenillä, Gammelbyvägenillä, Skogsvägenillä, Bantorpetilla, Jägargatanilla, Missionkyrkanilla tai Karlsgatanilla. Kaikki haastateltavat olivat äidinkieleltään suomenkielisiä, ja meänkieltä taitanut Birger Grape haastatteli heitä parhaansa mukaan suomeksi.

Analyysini lähtökohtana on ajatus siitä, että päätös muuttaa toiseen maahan on osoitus oman elämän ennakoimiseen liittyvästä elämänhallinnasta. (Anttonen 2006, 184.) Muuttopäätös on todennäköisesti sisältänyt tavalla tai toisella haaveen paremmasta elämästä, muutoksesta johonkin. Haastattelussa virsbonsuomalaiset ovat joutuneet tilanteeseen, jossa he ikään kuin ovat punninneet hyvän elämän aineksia. Vastasiko muutto odotuksia? Minkälaiseksi elämä Ruotsissa oli muotoutunut? Minkälaisena virsbonsuomalaisten menneisyys välittyi haastatteluissa ja valokuvissa?

Toteutuneita ja toteutumattomia haaveita

Osa haastateltavista ei yksilöinyt muuttamiseen liittyviä haaveita vaan kertoi muuttopäätöksen syntyneen sattumalta. Lähes aina muuttopäätökseen vaikutti ketjumuuton periaatteiden mukaisesti se, että Ruotsissa oli joku tuttu, jonka luokse oli helppo lähteä. Kun Birger Grape kysyi vuonna 1961 Ruotsiin muuttaneelta Keijolta syytä muuttoon, vastasi hän syyksi uteliaisuuden. Muutamaa vuotta vanhempi veli oli muuttanut Ruotsiin joitakin vuosia aikaisemmin, joten 21-vuotias Keijokin lähti veljen perässä "katsomaan vähän ympärilleen". Ruotsissa Keijo oli muuttanut useita kertoja, aina veljen perässä, paremman työpaikan toivossa. Haastatteluhetkellä hän työskenteli Wirsbo Bruksissa hitsaajana. Perheeseen kuului myös samassa työpaikassa poraajana työskentelevä vaimo sekä 9- ja 10-vuotiaat lapset. He asuivat huoneen ja keittiön asunnossa Wirsbo Bruksin talossa Gammelbyssä.⁵

Kun haastattelijä kysyi Keijolta, minkälaisia tavaroita tämä toi mukanaan Suomesta, sai hän vastauksen: "Ei mitään, kaikki on ostettu täältä Ruotsista. Minä tulin vain hattu päässäni, kaikki on ostettu Ruotsista". Yksi ensimmäisistä ostoksista Ruotsissa oli auto. Autolla tuntuu Keijon elämässä olleen keskeinen merkitys. Kolmentoista Ruotsissa vietetyn vuoden aikana hänellä oli ehtinyt olla seitsemän autoa. Autoa tarvittiin esimerkiksi jokavuotisella kesälomamatkalla Suomeen. Autojen ja asuntovaunujen ostoista kertovat muutkin haastateltavat. Vuonna 1970 Ruotsiin muuttaneet

kolmikymppiset Pekka ja Asta vastaavat stereotyypistä kuvaa ruotsinsuomalaisista: he olivat ostaneet Volvo Amazonin heti Ruotsiin muutettuaan. Auto ei kuitenkaan taitanut olla ostettaessa uusi, koska haastatteluajankohtaa



Äiti ja tytär virsbolaisen omakotitalon keittiössä. Monelle ruotsinsuomalaiselle muutto Ruotsiin toi mukanaan paremman asunnon. - Leajoskitt 1974. Nordiska museets arkiv.

oli vaikea sopia Pekan ollessa kiireinen autonkorjaamisessa.⁶

Osa haastateltavista oli muuttanut Ruotsiin työttömyyden vuoksi. Esimerkiksi Julius ja Anni muuttivat kolmen lapsensa kanssa Virsbohon Kiuruvedeltä vuonna 1959 työttömyyttä pakoon:

Julius oli maataloustöissä ja Anni oli kotona hoitamassa lapsia ja kotia. Mutta ajat olivat muuttumassa huonommaksi Suomessa. Oli vaikeampi löytää jotakin siedettävää työtä kotiseudulla. Työvoimapolitiikka oli sellaista, että oli pakko muuttaa. Panostettiin kannattamattomaan teollisuuteen, keskitettiin työt taajamiin, pääasiassa Etelä-Suomeen, ja annettiin maaseudun ihmisten selvitä niin kuin parhaaksi näkivät. Maatiloja lakkautettiin toinen toisensa jälkeen. Ei ollut valinnanmahdollisuutta, oli pakko muuttaa sinne, missä oli töitä.

Näin referoi haastattelija noin viidenkymmenen vuoden ikäisten haastateltavien lähdön syitä. Haastatteluhetkellä Julius oli töissä Wirso Bruksissa muovityöntekijänä ja Anni siivoojana. Kumpikin oli käynyt vain kansakoulun niin kuin valtaosa heidän suomalaisista naapureistaan Virsbossa. Heilläkään ei ollut muuttohetkellä mitään mukanaan Suomesta: "Ei mitään [huonekaluja mukana]... meillä oh vain kaksi matkalaukkua, siinä kaikki."⁷

Naapurikunnassa Haapajärvellä syntyneen Leevin ja hänen vaimonsa Irenen muuttopäätös syntyi samanlaisessa tilanteessa, vaikka vähän nuorempana:

Leevi on käynyt tavallisen kansakoulun. Hän oli maataloustöissä Haapajärvellä ruotsiinmuuttoonsa [1960] saakka. Pääosin muutto johtui huonoista tulevaisuudennäkymistä maataloudessa ja huonosta

työllisyystilanteesta Suomessa. Irene on käynyt tavallisen kansakoulun. Hän työskenteli myymälä-apulaisena ennen Ruotsiin muuttoaan. Myös hänen tapauksessaan huonot työnsaantimahdollisuudet Suomessa vaikuttivat muuttopäätökseen.

Pariskunta oli saanut Ruotsissa asuessaan kaksi lasta, jotka olivat haastatteluhetkellä 13- ja 6-vuotiaita. Ensimmäinen koti Virsbossa löytyi "Amerikaksi" nimitetystä vuokratalosta, joka oli sittemmin purettu. Talossa ei ollut esimerkiksi keskuslämmitystä, joten muutto Wirsbo Brukin omistamaan mukavuuksilla varustettuun vuokrataloon Skogsvägenillä oli enemmän kuin tervetullut. Leevi ja Irenekin olivat hankkineet kaikki huonekalunsa ja käyttöesineensä Ruotsista "sitä mukaa kun oli varaa".⁸

Vaikka Suomessa olisi ollut töitä, saattoivat Ruotsin paremmat palkat houkutella lähtemään. Kimmo kertoi muuton syyksi paremmat ansiomahdollisuudet Ruotsissa. Muuttovuonna 1961 hän oli juuri mennyt naimisiin vähän alle 30-vuotiaana. Molemmilla oli töitä kotiseudulla Haapajärvellä, miehellä autokorjaamossa ja hänen puolisoillaan Meerillä kahvilassa. Pariskunta muutti ensin Surahammariin ja sieltä parin vuoden kuluttua Virsbohon jälleen parempien työmahdollisuuksien perässä. Kimmoa haastateltiin yhdessä perheen 13-vuotiaan tyttären kanssa. Kimmo oli tyytyväinen kotiinsa Wirsbo Brukin tarjoamassa kahden huoneen ja keittiön asunnossa Gammelbyvägenillä: kaikki se, mitä he tarvitsivat, työpaikka ja kauppa, olivat lähellä. Kimmokin oli tullut tyhjin käsin Suomesta; kaikki kodin tarvikkeet oli ostettu Ruotsista. Ensimmäinen auto oli ostettu kolme vuotta Ruotsiin muuton jälkeen.⁹

Keijo kertoi alkaneensa lyhyessä ajassa viihtyä Virsbossa: siellä oli hänen kotiseutunsa. Hänellä ei myöskään ollut suunnitelmia muuttaa takaisin Suomeen. Myös Askoja Tuija olivat tyytyväisiä elämäänsä Virsbossa:

Sekä Asko että Tuija korostavat, että he viihtyvät erittäin hyvin Virsbossa, sekä yhteisössä että työpaikalla. Työnantajaa kehuaan kovasti. On paljolti tehtaan ansiosta, että he viihtyvät Virsbossa niin hyvin, eikä heillä ole suunnitelmia palata takaisin Suomeen.¹⁰

Pekka ja Asta kokivat myös tehneensä oikean ratkaisun muuttaessaan Ruotsiin: "Emme [aio muuttaa takaisin Suomeen], vakavasti puhuen, en usko... pikemminkin meistä tulee Ruotsin kansalaisia... meillä on täällä työtä ja Virsbo on viihtyisä paikka, me pysymme täällä". Kimmo puolestaan kertoi vuosia suunnitelleensa paluumuuttoa, mutta ajatuksen jääneen tyttären aloitettua koulunkäynnin. "Olemmehan olleet täällä niin kauan ja tottuneet paremmin elämään täällä... kun on kuukauden lomalla Suomessa, kaipaa takaisin". Myös Julius ja Anni olivat päättäneet jäädä Ruotsiin. He halusivat tulla myös haudatuksi Ruotsiin, sitten kun se aika koittaa, Virsbohon. Muut eivät osanneet ottaa kantaa niin kaukaiseen asiaan.

Haastatteluissa haluttiin selvittää suomalaisten ja ruotsalaisten tapakulttuurin eroja. Siksi haastateltavilta kysyttiin muun muassa vuotuisjuhlien viettotavoista ja harrastuksista. Haastateltavilta kysyttiin myös, kuinka usein he kävivät elokuvissa, bingossa ja ravintolassa. Viimeksi mainittuun kysymykseen Kimmo vastasi, että on paljon parempi ostaa alkoholi

ruotsinlaivalta ja juoda kotona kuin käydä ravintolassa. Haastattelija on lisännyt litteraatioon huomautuksen, että haastateltava ei siis yhdistänyt ravintolaa ruokailuun tai tanssimiseen vaan alkoholinkäyttöön. Samanlainen opimestarimainen ote haastatteluissa oli muutenkin. Haastattelija sai kyllä kysymyksistään myös kritiikkiä. Halutessaan kartoittaa suomalaisten ruokien yleisyyttä kysyi hän muun muassa laatikkoruokien ja pataruokien yleisyyttä perheessä. Kimmo vastasi harmistuneesti hymyillen: "Haluatko selvittää kaiken, mitä perheessämme syödään"? Osa oli närkästynyt myös muista kysymyksistä, joissa haluttiin kartoittaa erityistä suomalaisuutta ja kielitaitoa.

Osa haastateltavista ei tunnu pitäneen suuressa arvossa sitä, että Ruotsin kansallismuseo oli kiinnostunut heidän "suomalaisuuksistaan". Tämä saattaa johtua siitä, että ainakaan aikuiset (vrt. Snellman 2006) eivät kokeneet suomalaisuutensa olevan uhattuna. Esimerkiksi Wirsbo Brukissa opastaulut olivat suomeksi ja vapaa-aikana riitti tekemistä suomeksi. Haastattelukertomuksissa vaikeus saavuttaa haastateltavien luottamus on kuitenkin keskeisellä sijalla. Näin jälkeempäin on mahdotonta tietää syytä siihen, miksi Virsbossa museon haastattelijoihin suhtauduttiin ajoittain niin epäluuloisesti. Yksi syy saattaa olla Virsbon pienuus. Koska kaikki tunsivat toisensa, oli haastateltavien ehkä vaikea uskoa haastattelijoiden lupaukseen siitä, että haastattelut olivat luottamuksellisia. Etnologisia haastatteluja tekevät tutkijat kokevat usein haastatteluprojekteihin liittyvän folklorin: haastattelijoiden mo-

tiiveja punnitaan ja epäillään. Teollisuusyhteisöissä epäilyt ovat usein poliittisia; pelätään, että haastatteluissa suositaan joitakin ryhmiä, esimerkiksi yhtä poliittista puoluetta.

Kaikki eivät toki suhtautuneet haastattelijaan epäluuloisesti. 14-vuotiaana vanhempiensa kanssa ensimmäisen kerran Ruotsiin muuttanut Turo vei haastattelijan saunomaan itse rakentamaansa puulämmitteiseen saunaan. Sekä valokuvista että haastattelulitteraatiosta henkii luottamus haastattelijaan ja yhteinen nautinto saunasta. Saunominen tulee esille myös muissa haastatteluissa: Virsbossa ei Kimmon mukaan tarvinnut olla ilman saunaa, koska niin monella oli oma saunaja sellainen löytyi työpaikaltakin. Perhe kävi Meerin serkun luona saunassa kerran kuukaudessa. Kimmo ei saunaa kaivannut vaan peseytyi kylpyammeessa. Keijo sen sijaan oli sitä mieltä, että alkuvuosina oli vaikea viihtyä ilman saunaa. Muutto Virsbohon merkitsi myös saunomismahdollisuutta, koska Virbossa pääsi tehtaalla saunaan. Parasta saunominen oli heidän mukaansa kuitenkin kesälomalla Suomessa. Tuija kertoi saunovansa ainoastaan Suomessa, ei koskaan Virsbossa eikä ainakaan yleisessä saunassa Bruksgårdenilla.¹¹ Kaikilta haastateltavilta kysyttiin heidän ystäväpiiristään. Vastaukset noudattelevat samoja linjoja: ystäväistä ei ollut puutetta, ja he olivat pääosin suomenkielisiä. Kaikilla tuntuu olleen sukulaisia myös Ruotsissa, ja haastateltavat tapasivat käydä ainakin kerran vuodessa Suomessa. Birger Grape kuvasi 20-vuotiaan Erikan sosiaalista piiriä seuraavasti:



Virsbossa asuva suomalaismies tauolla itse omakotitalonsa yhteyteen rakentamansa puulämmitteisen saunan pukuhuoneessa. Kertomansa mukaan mies käy joka perjantai saunassa ja kutsuu myös suomalaisia ystäviä saunomaan. - Birger Grape 1974. Nordiska museets arkiv.

Sukulaisilla ja ystävillä on tapana tulla Virsbohon kyläilemään. Sitä tapahtuu joka vuosi. Kirjoitellaan myös kirjeitä säännöllisesti. He saavat joulukortteja sukulaisilta ja hyviltä ystäviltä ja myös Erika ja Iisak lähettävät joulukortteja Suomeen. He eivät

yleensä lähetä lahjoja muuta kuin jouluksi ja ehkä joinakin syntymäpäivinä. Yleensä he eivät lähetä rahaa, mutta jos lähettävät, sitä lähetetään vanhemmille syntymäpäivien yhteydessä. —

Perhe on paljon tekemisissä muiden Ruotsissa asuvien suomalaisten kanssa. Silloin tällöin tutut naapurit tulevat kyläilemään. He ovat kaikki suomalaisia. Erikan sisar asuu samalla kadulla ja hän tulee usein tapaamaan heitä. Kielivaikeudet ovat pääosin syynä siihen, että he eivät ole ehtineet tutustua Virsbossa asuviin ruotsalaisiin. Perhe kyläilee itsekin usein virsbolaisten tuttavien ja ystävien luona. He käyvät kyläilemässä myös suomalaisten sukulaisten luona Hallstrahammarissa, Västeräsissa ja Norbergissa. Yleensä tarjotaan kahvia ja joskus myös ruokaa.

Erika ja Iisak viettävät paljon kotielämää tyttären kanssa. Hän on sen ikäinen [3-vuotias], jolloin lapsi tarvitsee paljon aikaa. He katsovat TV:tä ja leikkivät usein yhdessä. Saunassa Erika ja Iisak käyvät tehtaalla.¹²

Oma tupa ja perunamaa - vai Mallorcan matka

Suomalaisten sanotaan haaveilevan omakotitalosta järven rannalla ja sanonnat "oma tupa ja perunamaa" sekä "oma tupa, oma lupa" kiteyttävät sodanjälkeisen maahan kiinni päässeeseen sukupolven haaveen hyvästä elämänpöyrästä. Näin ainakin tuntuvat uskoneen Nordiska museetin tutkijat, sillä jokaiselta haastateltavalta kysyttiin, haaveilevatko he omakotitaloon muuttamisesta, onko heillä mahdollisuutta omaan kasvimaahan ja onko heillä saunomismahdollisuutta. Kysymykset lähtivät siitä oletuksesta, että suomalaiset siirtolaiset haluaisivat asua omakotitalossa, ja kysymykset asetet-

tiin sen mukaisesti (ks. Miller 2000, 12). Turo ja Tiina olivat tutkijan toiveiden täyttymys: heillä oli kaikkea sitä, mitä suomalaisen oletettiin arvostavan elämässä. Sen lisäksi, että he asuivat neljän 3-10-vuotiaan lapsensa kanssa omakotitalossa, jonka itse rakentamansa puusaunan he lämmittivät joka perjantai, heillä oli pihamaalla hyvin hoidettu kasvimaaja kalastuksen mahdollistava vene. Birger Grape kuvailee haastateltavien elämän onnistumisten summana:

Turo ja Tiina tapasivat ensimmäisen kerran Hallstrahammarin Folkets Husin tansseissa. Se oli noin 1961. Vähän myöhemmin Turo näki Viikonloppulehdessä kirjeenvaihtoilmoituksen, jossa tyttö etsi kirjeystävää. Turo vastasi ilmoitukseen, he alkoivat kirjoitella ja päättivät myös tavata. Ennen sitä he eivät olleet tienneet tavanneensa jo aikaisemmin. He menivät naimisiin vuonna 1962. Vihkiminen tapahtui Vaasassa kesäloman aikana. Ensimmäisen kerran Turo ja Tiina muuttivat Virsbohon vuonna 1963. Välillä he asuivat Upplands Väsbyssä, mutta viihtyivät paremmin Virsbossa, ja palasivat sinne vuonna 1970.

Heillä on nyt neljä lasta. Kotikieli on suomi. Perhe asuu omakotitalossa. Kun he vielä asuivat vuokralla Jägargatanilla, sai Turo sattumalta kuulla työkaverilta, että Virsbossa oli omakotitalo myytävänä. He olivat jo monta vuotta suunnitelleet talon ostamista. Tämä tapahtui vuonna 1970.

Haastattelusta ilmeni, että pariskunta oli jo ennen omakotitalon ostamista päättänyt asettua Ruotsiin. Kun haastatteli myöhemmin kysyi, niihin pariskunta haluaa tulla haudatuksi, vastasi 35-vuotias Turo hetken mietittyään: "Suomeen... mutta on vaikea sanoa tällä hetkellä... ehkä 20-30 vuoden päästä... tai myö-

hemmin kun alkaa olla aika ajatella kuolemaa." Muutoin perheen elämä noudatti jo tutuksi tulleita uomia: kovan työnteon vastapainona kesälomien vietto Suomessa. Talvella-kaan suomalaisia tapoja niin juhlapäivien viettossa kuin arkiruoassakaan ei unohdettu. Jouluna kinkun syöminen oli juhlavaa, koska muina aikoina kinkkuun ei ollut varaa. Vapaa-aikaa perhe vietti puuhastelemalla lasten kanssa pihalla, katsomalla TV:tä, autoilemalla Eskilstunan, Fagerstan tai Västeräsin kauppoihin tai marjastamalla, sienestämällä ja kalastamalla.

Turo oli rakentanut saunan perheen omakotitalon kellariin. Haastattelijan iloksi haastateltava kerrankin ylisti mahdollisuutta suomalaiseseen elämäntapaan:

"On selvää, että pitää olla oma sauna, jos siihen vain on mahdollisuus." Omalla saunalla on suuri merkitys Virsbossa viihtymiselle. Ei ole samanlaista käydä yleisessä saunassa, se ei ole yhtä kuuma, eikä muutenkaan yhtä viihtyisä.

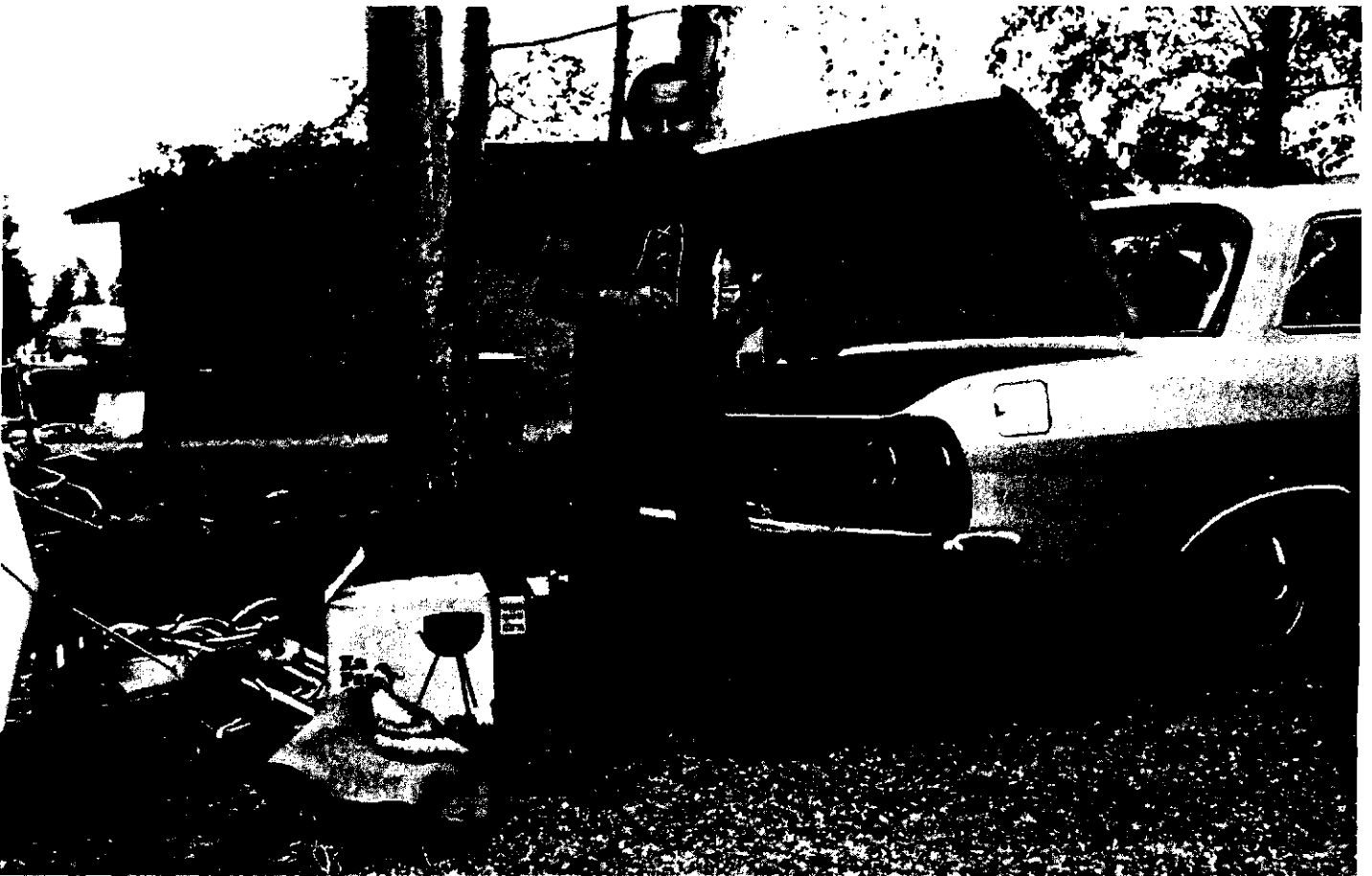
On hienoa päättää työviikko saunassa. Kun lapset ovat menneet nukkumaan, Turo voi jatkaa saunomista tuntikausia. Pitää olla aikaa. Saunassa voi rentoutua eikä tarvitse kiirehtiä. Hän pitää taukoja pukuhuoneessa, juo vähän olutta ja poltteele. "Kun istun siellä on aivan kuin olisi Suomessa... täällä [pukuhuoneessa] minulla on Suomi ympärilläni."

Yhteiskunnallisista asioista Turo ja Tiina eivät olleet kiinnostuneita. Tässä suhteessa he eivät olleet mitenkään poikkeus: kukaan haastateltavista ei ollut erityisen innostunut esimerkiksi puoluepolitiikasta. Turo ja Tina olivat muuttaneet pois Suomesta niin nuorena, etteivät olleet koskaan ehtineet äänestää Suomessa

asuessaan. Ruotsissakaan äänestäminen ei tuntunut tärkeältä. "Virso on hyvä sellaisena kuin se on ja he viihtyvät siellä hyvin. Ei ole mitään erityistä, minkä he haluaisivat muuttaa", toteaa Birger Grape kysytyään yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kunnallisella tasolla. Haastateltavat tuntuivat olleen kaiken puolin tyytyväisiä myös ruotsalaisiin naapureihinsa ja työkavereihinsa. Pieni tyypillinen suomalainen uho välittyi Turon huomiosta,

että työpaikalla pajassa on niin kuumaa ja mölyisää, että vain kaksi ruotsalaista on pärjännyt siellä muiden työntekijöiden ollessa suomalaisia. Mistään ristiriidoista hän ei kuitenkaan kerro.

Myös Asko ja Tuija kertoivat olevansa tyytyväisiä elämäänsä, vaikka heidän elämänsä oli ulkoisilta puitteiltaan Turoon ja Tiinan verrattuna niukkaa. Nelihenkinen perhe asui Wirsbo Brukin omistamassa talossa Bruksvä-



Virso-suomalainen perhe valmistautumassa kesälomamatkalle Suomeen. - Birger Grape 1974. Nordiska museets arkiv.

genillä kahden huoneen ja keittiön asunnossa. Vanhemmat nukkuivat keittiössä, 13- ja 15-vuotiaat pojat toisessa huoneessa ja kolmas huone oli olohuoneena. "Nykyisessä asunnosakaan ei ole mitään vikaa. Heillä on tarpeeksi tilaa, asunto on uudenaikainen ja se on lähellä kaikkia palveluja, etenkin kauppaa." Pihalla oli juuri hankittu asuntovaunu, jolla perhe oli lähdössä kesälomamatkalle Suomeen. Vanhempien vapaa-aika kului pääasiassa kotona TV:tä katsoen tai korttia pelaten. Aikaisemmin heillä oli ollut tapana pelata Monopolia lasten kanssa tai askarrella, mutta pojat olivat alkaneet viihtyä yhä enemmän kavereiden kanssa. Asko oli juuri aloittanut ruotsinkurssin. Asko ja Tuija kokivat selvästi saaneensa paremman elämän Ruotsissa. Se käy hyvin ilmi Askon vastauksesta haastattelijan kysymykseen suomalaisesta sisusta: "Monet suomalaiset tarvitsevat sisua jokapäiväisessä elämässä Suomessa, esimerkiksi selvitäkseen työttömyydestä, huonosti palkatuista töistä, huonoista asumisolosuhteista johtuvista ongelmista ja ylipäätänsä Ruotsiin verrattuna alemmasta elintasosta "

Leevin ja Irenen nelihenkinen perhe puolestaan viihtyi hyvin kahden huoneen, keittiön ja eteisen asunnossa Wirsbo Brukin vuokratilassa Skogsvägenillä. Heillekin tärkeää asunnossa oli sen sijainti lähellä työpaikkaa, kauppaa, postia ja muita palveluita. Wirsbo Brukin pajassa työskennelleen Leevin työpäivä päättyi jo klo 14, jolloin puoliso puolestaan aloitti työnsä Wirsbo Brukin verstaalla. Perheen 6-vuotiaalla pojalla ja 13-vuotiaalla tyttärellä oli näin ollen aina jompikumpi van-

hemmista kotona. Perheessä ei ollut autoa eikä puhelinta, mikä oli aika poikkeuksellista. Yhtä poikkeuksellista oli se, että perhe oli ollut edellisenä vuonna lomamatkalla Mallorcalla.

Siitä, että suomalaisten kaukokaipuun kohteena ei ollut ainoastaan Suomi, kertoo myös erään Annette Rosengrenin valokuvan kuvateksti. Kuva on pakettiautosta, josta myydään elintarvikkeita:

Elintarvikkeiden myyntiä Skogsvägen 19 edessä. Myyjä on suomalainen, ja hän on neljä vuotta myynyt Wirsbossa, Surahammarissa, Hallstahammarissa ja Kolbäckissä. Asiakkaista 70 prosenttia on suomalaisia ja 30 prosenttia ruotsalaisia. Myyjä tietää, missä suomalaiset asuvat. Autossa on perunoi- ta, munia, suomalaista hapanleipää ym. Pääsiäisen edellä hän myy myös määmiä. Pari-kolme vuotta siten hän möi myös karjalanpiirakoita, mutta leipuri Eskilstunassa lopetti ja muutti Kananansaarille. (Valok. Annette Rosengren 31.5.1974.)

Haastateltavista nuorimmat, 3-vuotiaan lapsen vanhemmat 24-vuotias Erika ja hänen vuotta nuorempi miehensä olivat muuttaneet Ruotsiin parempien ansioiden toivossa vuonna 1971. Heille molemmille oli löytynyt töitä Wirsbo Brukista, Erikalle trukinkuljettajana ja Iisakille muovityöntekijänä. Haastatteluhetkellä kolmihenkinen perhe asui Jägargatanilla kahden huoneen ja keittiön asunnossa, ja he kertoivat haastattelijalle olevansa erittäin tyytyväisiä kotiinsa. Toisaalta aineistosta käy ilmi, että asunto jossakin viidestä Jägargatanille 1960-luvulla rakennetusta kolmikerroksisesta kerrostalosta oli tyyppillinen suomalaissiirtolaisten ensimmäinen asunto, josta he kuitenkin mielellään myöhemmin muuttivat esimerkiksi

Bruksvägenin tai Skogsvägenin halvempiin vuokra-asuntoihin. (Valok. Annette Rosengren 17.5.1974.) Muuttohalukkuus taisi pitää Erikan ja Iisakinkin tapauksessa paikkansa, sillä jo vuoden päästä haastattelusta Birger Grapen lähettämä kirje palautui Nordiska museettiin varustettuna "palautetaan lähettäjälle" -leimalla, koska perhe ei enää asunut samassa osoitteessa. Heidän elämänpiirinsä oli muuttanut, mutta miten, ei käy aineistosta ilmi. Jotakin ehkä kertoo Virsbosta sosiaalisena miljöönä Birger Grapen kirjekuoreen kirjoittama viesti, jonka mukaan pariskunnan uutta osoitetta voi tiedustella postinkantaja Sonja Janssonilta Virsbon postista.

Parempi elämä

Kun tapaa Ruotsissa asuvan Suomessa syntyneen henkilön, on luonteva keskustelun aihe usein se, miten henkilö on tullut muuttaneeksi Suomesta Ruotsiin. Milloin tulit ja miksi lähdit ovat yleisiä kysymyksiä niin työpaikoilla, pyykkituovissa kuin kahviloissakin. Luontevasti keskustelu jatkuu siitä, onko kokemus vastannut odotuksia. Se tapa, millä Ruotsiin muuttaneet suomalaiset ovat tottuneet vastaamaan näihin kysymyksiin, on hioutunut muuttokertomukseksi, jossa on yllättävän samantapaisia elementtejä riippumatta siitä, onko henkilö lähtenyt Suomesta 1950-luvulla vai 1970-luvulla, onko hän lähtenyt Närpiöstä vai Tamperelta tai onko hän muuttanut Södertäljeen vai Olofströmiin. Muuttokertomuksiin on kiteytynyt toiveita, joita siirtolaisuuteen on asetettu,

sekä elementtejä, jotka tekevät kokemuksesta "oikean". Muuttokertomukset ovat eräänlaisia pienoiselämäkertoja, joissa perustellaan tehtyjä valintoja.

Vaikka Suomi esiintyykin kertomuksissa satumaana, jonne kaivataan ja jossa käydään säännöllisesti, muistetaan kotiseutu myös paikana, jossa mahdollisuudet olivat Ruotsiin verrattuna huomattavasti niukemmat: ei ollut koulutusmahdollisuuksia, töitä, kunnon asuntoa tai ylipäätänsä etenemismahdollisuuksia. Motiivit eivät välttämättä olleet taloudellisia, sillä varsinkin nuoret saattoivat paeta kotiseutunsa ahdasta ilmapiiriä. Muuttokertomuksissa toistuvat samat sanonnat, jotka ovat eräänlaisia siirtolaisuuskokemuksen kiteytymiä. Lapsuus kiteytyy hokemaan, jonka mukaan "töihin oh alettava, kun ylsi kynnyksen yli". Maaseudulla ei lasten, ainakaan tyttöjen, koulutusta erityisesti arvostettu, ja lasten velvollisuutena oli oppia raskas ruumiillinen työ jo pienestä pitäen. Kynnys toimi metaforana myös lapsuudenkodista poismuuttamiselle. Vanhempien lasten oli tehtävä tilaa nuoremmille sisaruksille sitä mukaa kun heitä syntyi. Tytöillä ensimmäiset työpaikat kodin ulkopuolella olivat usein apulaisen töitä, ja ne aloitettiin heti kansakoulun tai kansalaiskoulun jälkeen. Ennen peruskoulua oppivelvollisuusiän päättäneet kuittaavatkin usein koulusivistyksensä toteamalla, että kaikki koulut oli käyty sen jälkeen kun rippikoulu oli käyty. Tässä kuten lapsuudenkodista poismuuttamisessakin on kyse pikemminkin mahdollisuuksista kuin toiveista; lähes kaikki kymmenistä haastattelemistani ruotsinsuomalaisista naisista olisivat

halunneet jatkaa kansalaiskoulun jälkeen opintoja. Vain muutama oli saanut siihen mahdollisuuden Suomessa, mutta useammalle tarjoutui siihen tilaisuus siirtolaisuuden myötä.

Ruotsissa suomalaiset tunnetaan ahkerina työntekijöinä, ja tätä käsitystä suomalaiset mielellään myös itse pitävät yllä. Kysymykseen kielitaidon puutteeseen liittyvistä vaikeuksista saa ruotsinsuomalaisilta usein vastauksen: "Ei tänne ole tultu puhumaan, vaan töitä tekemään". "Jos suomalaiset eivät voi tehdä töitä käsillään he tekevät ne jaloillaan", on puolestaan vastaus tiedusteluun yksitoikkoiseen liukuhihnatyöskentelyyn sopeutumisesta. Yksi keskeinen teema ruotsinsuomalaisten siirtolaisuuskokemuksessa liittyy hyvistä ansioista seuranneiden kulutusmahdollisuuksien kasvamiseen. Suomesta lähdettiin tyhjin käsin tarkoituksena hankkia korkeampi elintaso. "Päällä ei ollut kuin vaatteet muuttaessa", on yleinen toteamus vanhempien ruotsinsuomalaisten keskuudessa. Ensimmäisiin Ruotsissa hankittuihin huonekaluihin ja kodin esineisiin liittyy tästä syystä paljon tunnearvoja; ne symboloivat sitä niukkuutta, josta elämä Ruotsissa aloitettiin. Useimmiten tarkoitus ei kuitenkaan ollut jäädä Ruotsiin, sillä alkuvaiheen tunnelmia kuvaillaan sanomalla, että tarkoituksena oli tienata (repullinen) rahaa ja lähteä kotiin. "Käymään tänne vain on tultu" on toteamus, joka löytyy useimmista ruotsinsuomalaisten keskuudessa kerätyistä muistitietoaineistoista.¹³ Tässä suhteessa Virsbossa kerätty aineisto poikkeaa muista; haastatteluissahan jopa ylikorostuu viihtyminen Ruotsissa eikä paluumuuttohaaveita juurikaan mainita.

Muuttokertomuksissa on varmasti eroja riippuen siitä, kuuluuko kertoja ruumiillista työtä tehneeseen "telakkasukupolveen" vai uuteen koulutettuun "nokiasukupolveen" (Lukkarinen Kvist 2006, 63). Sen sijaan edellä mainitut muuttokertomusten elementit eivät liity ainoastaan ruotsinsuomalaisiin. Työsiirtolaisuuteen on ylipäättänsä liittynyt kokemus elintason nousemisesta (esim. Bretell 1982; Hareven 1982; Iacovetta 1995; Lindström 1988) ja väliaikaisuuden pysyvyydestä (Berg 1994). Edes työn eetos ei ole yksinomaan suomalaisiin liittyvä piirre. Työnteolla siirtolaiset ovat aina ja kaikkialla pyrkineet osoittamaan tarpeellisuutensa uudessa kotimaassa. Siirtolaisuuteen on aina ja kaikkialla liittynyt myös haave, jollei hyvästä, niin ainakin menneisyyttä paremmasta elämästä. (Ks. esim. Barton 1975; Iacovetta 1997; Yuan-Yin Hsu 2000.) Ulrika Wolf-Knuts onkin osuvasti antanut suomenruotsalaisia siirtolaisia Etelä-Afrikassa käsittelevälle tutkimukselleen otsikon *Ett Bättre liv*, Parempi elämä (Wolf-Knuts 2000).

Vaikka virsbonsuomalaisten keskuudessa vuonna 1974 tehdyissä haastatteluissa ei erityisesti etsittykään hyvän elämän tekotarpeita, välittyy aineistosta asioita, joita haastateltavat ovat pitäneet merkityksellisinä. Kukaan ei ilmaissut katumusta ratkaisevan muuttopäätöksen tekemisestä, vaikka Suomeen palaamista saattoi harkitakin. He olivat ottaneet elämänsä hallintaan ja olivat siihen tyytyväisiä. Hyvinä asioina välittyvät ihmissuhteet, mahdollisuus työhön, kulutukseen ja uuden oppimiseen sekä Virsbon miellyttävä fyysinen ja sosiaalinen ympäristö.

Tutun henkilön tai henkilöiden liittyminen muuttopäätökseen kertoo sosiaalisten verkostojen merkityksestä. Oli helpompi muuttaa, jos tiesi määränpäässä olevan apua tarjolla. Virsbo oli kooltaan ja väkiluvultaan aika pieni, ja haastateltavat tuntuvat olleen tuttuja toisilleen. Tämäkin koettiin positiiviseksi asiaksi, koska haastatteluissa ei kukaan ainakaan valittanut sitä, että naapuristossa ja työpaikalla kaikki tunsivat toisensa. Koska Virsbossa lähes joka toinen asukas oli taustaltaan suomalainen, suomalaisuutta ei koettu millään tavalla uhatuksi. Naapureista ja työkavereista löytyi suomalaisia ystäviä, ja sukulaisiinkin pidettiin yhteyttä niin Suomessa kuin Ruotsissa. Haastateltavat ovat antaneet positiivisen kuvan myös Virsbon fyysisestä ympäristöstä: järvi ja ympäröivät metsät olivat kaikkien saatavilla. Vaikka haastatteluissa muuten korostuu kuluttaminen osittain tutkijan kysymysten ohjaamana, miljöön kohdalla ei puhuta ve-

neistä, kalavehkeistä ja teltoista vaan tekemisen mielekkyydestä, usein perheen kanssa.

Ruotsiin muuttoon on hyvin usein liittynyt haave aineellisesta hyvinvoinnista, toive korkeammasta palkasta ja sen luomista mahdollisuuksista. Jotkut haastateltavat suunnittelivat omakotitalon ostoja eräät olivat ostaneet omakotitalon, mutta kerrostaloissa asuvat olivat yhtä tyytyväisiä asumisolosuhteisiinsa. Muutokertomukset ovat menestystarinoita, joissa lähdetään tyhjästä ja päädytään Suomea korkeampaan elintasoon. Kyse ei ehkä olekaan pelkästään aineellisesta hyvinvoinnista, sillä hyvän elämän ainekset olivat usein halpoja tai jopa rahassa mittaamattomia. Haastateltaville Ruotsiin muutto oli selkeästi positiivinen asia, ja muutolla he olivat pystyneet vaikuttamaan omaan elämäänsä. Vaikka he kokivat itsensä suomalaisiksi ja olivat kiinteässä yhteydessä Suomeen, heidän hyvä elämänsä oli Ruotsissa.

VIITTEET

- 1 Etnologi Annette Rosengren julkaisi tutkimuksen virsbonsuomalaisten ruokataloudesta (Rosengren 1975), etnologi Magne Velure suomalaisiin liittyvistä stereotyyppioista (Velure 1975), etnologi Annika Tyrfelt suomalaistaustaisten juhlatavoista (Tyrfelt 1975) ja maantieteilijä Lars-Erik Borgegård suomalaisten ja ruotsalaisten virsbolaisten elämäntavasta (Borgegård 1978).
- 2 Andersson 2003; Hemmingsson 2003; Konsin 2003; Narkowicz 2003; Nilsson 2003; Sjöberg 2003; Skorup 2003; Stenung 2003; Tottie 2004; Zingmark 2003.
- 3 Artikkelin liittyä Suomen Akatemian rahoittamaan projektiin n:o 211152 "Sosiaalisten verkostojen merkitys integraatiolle ensimmäisen polven suomalaisilla Ruotsissa".
- 4 Seuraavassa viitataan aineistoon Nordiska museets arkiv, Tukholma. Migrationen Finland-Sverige. Sign. KU 10583. Virsbo. Interyjuer och foton. Kansio 15 sekä Virsbo. Foton Virsbo Bruk och samhälle. Kansio 18. Yhteensä arkistossa on tutkimusaineistoa Virsboista seitsemässä kansiossa. Aineistoa on mahdollisesti enemmänkin, koska osa kansioista puuttuu arkistos-

- ta. Haastattelut on tehty suomeksi, niiden aikana on kirjoitettu käsivaraiset muistiinpanot ja ne on litteroitu ruotsiksi. Tekstissä olevat sitaattit olen kääntänyt ruotsista suomeksi. Haastateltavien syntymävuodet ja syntymäpaikat ilmoitetaan loppuviitteissä heidät ensimmäisen kerran mainittaessa. Haastateltavien nimet on muutettu.
- 5 Mies 1939, Impilahti; nainen 1945, Reisjärvi.
 6 Mies 1945, Helsinki; nainen 1947, Joensuu.
 7 Mies 1922, Suistamo; nainen 1920, Lappajärvi; nainen 1955, Kiuruvesi.
 8 Mies 1937, Haapajärvi; nainen 1941, Reisjärvi.
 9 Mies 1933, Toholampi; nainen 1960, Surahammar.
 10 Mies 1939, Petsamo; nainen 1939, Oulu.
 11 Mies 1939 Vähäkyrö; nainen 1940 Petäjävesi.
 12 Mies 1951, Teuva; nainen 1950, Jurva.
 13 Esim. Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg, ruotsinsuomalaisten haastattelut Sven B. Ekin hankkeessa "Stadens Janusansiktet". (Sofi. DAGF 266); Oulun maakunta-arkisto. Hanna Snellmanin haastattelut Göteborgissa; Ruotsinsuomalaisten Arkisto, Tukholma. Metallityöläisten perinnekilpailu 1986-1987.

KIRJALLISUUS

- Andersson, Ann-Charlotte 2003. *Fria val? En studie av ungdomars fritidsliv i Virsbo ur ett genusperspektiv*. B-uppsats, etnologi, höstterminen 2003. Handledare Helena Hörnfeldt, sign. 2635. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Anttonen, Veikko 2006. Arjen metsääjattelusta asiantuntijatietoon - Myyttinen metsä suomalaisten kerronnassa. Teoksessa *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Toim. Seppo Vehkamäki. Metsäkustannus OY, Helsinki.
- Barton, H. Arnold 1975. *Letters from The Promised Land. Swedes in America, 1840-1914*. Swedish Pioneer Historical Society, Minneapolis.
- Berg, Magnus 1994. *Seldas andra bröllop. Berättelser om hur det är: turkiska andragenerationsinvandrare, identitet, etnicitet, modernitet, etnologi*. Etnologiska förening i Västsverige, Göteborg.
- Bretell, Caroline 1982. *We Have Already Cried Many Tears*. Schenkeman, Cambridge.
- Borgegård, Lars-Erik 1978. *Finländares och svenskaras levnadsvillkor. En fallstudie från Virsbo samhälle i Västmanlands län. Forskningsprojektet Migrationen mellan Finland och Sverige. Forskningsrapport 4*. Nordiska museet, Stockholm.
- Eriksen, Thomas Hylland 2004. *Rötter och fötter. Identitet i en föränderlig tid* Översättning Hans Dalen. Nya Doxa, Nora.
- Hareven, Tamara K. 1982. *Family Time & Industrial Time. The relationship between the family and work in a New England industrial community*. Interdisciplinary perspectives on modern history. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hemmingsson, Kerstin 2003: *Traditioner och traditionsskapande hos finländarna i Virsbo*. Uppsats för fortssättningskurs etnologi, höstterminen 2003. Handledare Ann Runfors, sign. 2642. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Häggström, Nils & Borgegård, Lars-Erik & Rosengren, Annette. *När finländarna kom. Migrationen Finland-Sverige efter andra världskriget* Statens institut för byggnadsforskning, Gävle, 1990.
- Iacovetta, Franca 1995. *Remaking Their Lives: Women, Immigrants, Survivors and Refugees*. Teoksessa *A Diversity of Women*. Ed. Joy Parr. Toronto University Press, Toronto.
- Iacovetta, Franca 1997. *The Writing of English Canadian Immigrant History*. Canada's Ethnic Group

- Series Booklet No. 22. Canadian Historical Association, Ottawa.
- Konsin, Joel 2003. *Skapandet av en finskgemenskap? En studie i Virsbo finskaförening*. Uppsats för fortsättningskurs etnologi.Handledare Ann Runfors, sign. 2645. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Lindström, Varpu 1988. *Defiant Sisters. A Social History of Finnish Immigrant Women in Canada*. Multicultural History Society of Canada, Toronto.
- Lukkarinen Kvist, Mirjaliisa 2006. *Tiden har haft sin gång. Hem och tillhörighet bland sverigefinnar i Mälardalen*. Linköpings Studies in Arts and Science No. 372. Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Tema Äldre och äldre, Linköping.
- Miller, Robert L. 2000. *Researching Life Stories and Family Histories*. Sage Publications, London & Thousand Oaks & New Delhi.
- Pripp, Oscar 2001. *Företagande i minoritet. Om etnicitet, strategier och resurser bland assyrier och syriener i Södertälje*. Mångkulturellt centrum, Botkyrka.
- Narkowicz, Kasia 2003. *Ung identitet i Virsbo. Platsens, klassens och könets betydelse i formandet av en identitet*. Uppsats för fortsättningskurs etnologi, höstterminen 2003. Handledare Klas Ramberg, sign. 2646. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Nilsson, Solbritt 2003. *Från "Stenhåla" tili Sjöläge. En studie i bostadens betydelse för migration från Finland tili Virsbo*. Uppsats för fortsättningskurs etnologi, höstterminen 2003. Handledare Klas Ramberg, sign. 2647. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Rosengren, Annette 1975. *Memma och kalakukko. Rapport om mathdllningen hos finländarna i Virsbo*. Forskningsprojektet Migrationen mellan Finland och Sverige. Forskningsrapport 1. Nordiska museet, Stockholm.
- Sjöberg, Pernilla 2003. *Ska jag stanna eller gå?Kvinnor som lever i ett litet industrisamhälle*. Uppsats för fortsättningskurs HT 2003. Handledare Klas Ramberg, sign. 2648. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Skorup, Charlotta 2003. *Visiner Virsbo. En studie av de ungas aspirationer gällande sysselsättning*. Uppsats för fortsättningskurs etnologi, höstterminen 2003. Handledare Ann Runfors, sign. 2649. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Snellman, Hanna 2006. *Going to School in a Diaspora. Teoksessa Passages Westward*. Studia Fennica Ethnologia 9. Toim. Maria Lähteenmäki & Hanna Snellman. SKS, Helsinki.
- Stenung, Ellen 2003. *Framtid för Virsbo. En studie om visioner, framtid och nostalgi* Uppsats för fortsättningskurs etnologi, höstterminen 2003. Handledare Birgitta Svensson, sign. 2651. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Tottie, Cecilia 2004. *Identifikation. Att vara både finsk och svensk* Uppsats för fortsättningskurs etnologi, vårterminen 2004. Handledare Ann Runfors, sign. 2652. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.
- Tyrfelt, Annika 1975. *"Aldrig blir den bruden jungfru mer, aldrig bär hon krona..." Rapport om finländska invandrades högtidsseder i Virsbo*. Forskningsprojektet Migrationen mellan Finland och Sverige. Forskningsrapport 5. Nordiska museet, Stockholm.
- Velure, Magne 1975. *Kniv, sprit och sisu. En preliminär rapport om om stereotypiseringen av finnar i Sverige*. Forskningsprojektet Migrationen mellan Finland och Sverige. Forskningsrapport 3. Nordiska museet, Stockholm.
- Wolf-Knuts, Ulrika 2000. *Ett bättre liv. Finlands-svenskar I Sydafrika - om emigration, minnen, hemlängtan och nostalgi* Migrationsstudier B 4. Migrationsinstitutet, Åbo.
- Zingmark, Urban 2003. *Långa vägens män och kvinnor i Virsbo. Resonemang om tiden efter 1978* grun-

dade på levnadsberättelser. Virsbochefer i globaliseringsprocessen. Uppsats för fortsättningskurs etnologi, höstterminen 2003. Handledare Birgitta Svensson, sign. 2653. Tukholman yliopiston etnologian oppiaine.

Yuan-Yin Hsu, Madeline 2000. *Dreaming of Gold, Dreaming of Home. Transnationalism and Migration Between the United States and South China, 1882–1943.* Stanford University Press, Stanford.